

Науковий журнал

№18 (2019)
ISSN 2312-6566

ВІСНИК

ПІВДЕННОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

JOURNAL OF THE SOUTH REGIONAL CENTER
OF NATIONAL ACADEMY OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Зі святом 8 березня, любі жінки!

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ВІСНИК

Південного регіонального центру
Національної академії правових наук України

JOURNAL

of the South Regional Center of National Academy
of Legal Sciences of Ukraine

Науковий журнал

№ 18, 2019

Одеса
2019

УДК 340(477)(082)
B535

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України
(Наказ МОН України № 261 від 06.03.2015 року (Додаток 13).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Варшава, Польща)

Редакційна рада: *О.В. Петришин*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *В.Я. Тацій*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *М.П. Кучерявенко*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *В.П. Тихий*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *В.А. Журавель*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *Ю.В. Баулін*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *Ю.П. Битяк*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *В.І. Борисов*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *А.П. Гетьман*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *В.Д. Гончаренко*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *С.В. Ківалов*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *Н.С. Кузнецова*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *В.Т. Нор*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України; *Ю.С. Шемшученко*, д.ю.н., проф., академік НАПрН України.

Редакційна колегія: *С.В. Ківалов*, д.ю.н., проф., акад. НАПрН і НАПН України — **головний редактор**; *Ю.П. Аленін*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *В.М. Дрвмін*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *А.Ф. Крижановський*, д.ю.н., проф. чл.-кор. НАПрН України; *Ю.М. Оборотов*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *О.П. Подцерковний*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *Є.Л. Стрельцов*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України (науковий редактор); *В.В. Тищенко*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *В.О. Туляков*, проф., чл.-кор. НАПрН України; *Є.О. Харитонов*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *О.І. Харитонова*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *Г.І. Чанишева*, д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України; *Х.-Й. Альбрехт*, д.ю.н., проф. (ФРН); *Р. Ворд*, д.ю.н., проф. (США); Ює Лілінг, д.ю.н., проф. (КНР); *А.М. Притула*, к.ю.н., доц. (відповідальний секретар).

Відповідальний за випуск *Є.Л. Стрельцов*

Журнал засновано у 2014 році. Виходить щоквартально.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 20641-10461Р від 15.04.2014 року.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у журналі допускається лише з письмового дозволу редакції. При передрукуванні матеріалів посилання на журнал обов'язкове.

Адреса редакції:
Південний регіональний центр НАПрН України,
офіс 8, вул. Академічна, 7, м. Одеса, Україна, 65009, тел. (048) 232-07-30.

Сайт — www.prc.com.ua

З М І С Т

ВСТУП	7
-----------------	---

Конституційне та муніципальне право

І.Є. Словська ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.	8
О.В. Баклан ПРО РОЗВИТОК НАУКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	14
В.О. Демиденко МУНІЦИПАЛЬНА НОРМОТВОРЧІСТЬ ТА МУНІЦИПАЛЬНА ПРАВОТВОРЧІСТЬ: АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ	23
А.М. Пritула ДО РОЗУМІННЯ ПРАВОВИХ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.	33
А.Я. Палюх ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ ТА ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ	44

Цивільне право та процес, сімейне право, міжнародне приватне право

В.В. Надьон УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ОДНИМ ІЗ ПОДРУЖЖЯ БЕЗ НАЛЕЖНОЇ ЗГОДИ ДРУГОГО	51
О.О. Гляшко МЕХАНІЗМИ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	58
А.А. Пилипенко, Левицька С.І., Левдик А.А. «ШЛЮБ ЗА ДОБУ»: ПІЛОТНИЙ ПРОЕКТ ЧИ НОВА ЗАКОНОДАВЧА ПІДСТАВА ДЛЯ РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ ЗА СКОРОЧЕНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ	66
Н.М. Булат КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ ЄДИНИХ ПРАВИЛ РОЗГЛЯДУ СПОРІВ ПРО ДОМЕННІ ІМЕНА ТА ПРАКТИКА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ.	73
Л.О. Андрієвська, М.Г. Поліщук ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В УКРАЇНІ	83

Трудове право та право соціального забезпечення

Г.І. Чанишева УМОВИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПЕНСІЇ ЗА ВІКОМ МАТЕРЯМ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ З ДИТИНСТВА	90
--	----

Адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право

В.В. Половніков ОКРЕМІ ПИТАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	97
М.Ю. Клейман ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	106

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

І.І. Митрофанов ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПЕДАГОГІКИ	114
В.В. Гладкий СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ КОРУПЦІЇ	124
С.О. Муха ПРАВОВА ПРИРОДА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ ОСОБИ НА ПОРУКИ	133

УДК 159.9:328.185(045)

В.В. Гладкий,

аспірант Навчально-наукового інституту права
імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ КОРУПЦІЇ

Анотація. Феномен корупції, як відомо, характерний практично для всіх сфер життєдіяльності людини. При цьому, тотальне панування корупції у державі досягається за рахунок стратегічного поширення цього явища в інститутах, покликаних запобігати та протидіяти корупції, тобто тими інститутами влади, яким держава і суспільство виказує надзвичайно високу довіру, надаючи відповідні публічні владні функції. У той же час, визнаючи корупцію в якості одного з найбільш небезпечних феноменів, обумовлених людиною, сучасне українське суспільство є надзвичайно толерантним до хабарництва — базисної форми корупції, досить терпимо ставиться до інших форм проявів корупції. Критично аналізуючи етимологічне тло корупції, її соціально-правову природу, автор стверджує, що окреслений парадокс приховується у конфлікті натуральної та соціальної природи корупціонерів, котрі визначають сутність і значення феномену корупції.

Ключові слова: детермінація корупції, корупція, панування корупції, природа людини, психологія корупції, соціальна патологія, сутність корупціонера, феномен корупції.

Постановка проблеми. Сьогочасна реалізація державної антикорупційної політики в Україні залишається неефективною, пронизаною стійкими корупційними зв'язками, а українське суспільство, котре засуджувало корупційність політичного режиму, який було змінено у 2014 р., по сьогодні є активним учасником підтримання триваючого панування корупції в Україні, яке на теперішній час набуло найбільш руйнівних масштабів. При цьому слід звернути увагу на те, що вказана проблема, дійсно, щонайперше стосується як невідповідності суспільної свідомості українського суспільства його ж антикорупційним очікуванням, так і суттєвих вад сус-

пільної антикорупційної освіченості, обізнаності [1, с. 117]. На вказане звертають увагу також зарубіжні вчені [див., напр.: 2, с. 40], головним чином, у контексті вчинення українцями корупційних діянь поза межами України.

Утім, звернемо увагу й на те, що окреслений стан справ сьогодні часто офіційно виправдовується «кризою у державі» — у відповідь на зауваження про критично високий рівень корупції у державі ми можемо почути роздратовані посилання на численні кризові явища в державі, а щонайперше — проведення антитерористичної операції на території невіддільної від нас Донецької та Луганської областей

України. Поряд із тим, численні свідчення про факти корупції в оборонній сфері держави, а також різноманітні корупційні схеми, пов'язані із наявністю в Україні непідконтрольних Уряду територій (товарообіг, перетинання межі між відповідними територіями, наркотрафік, потоки зброї тощо), свідчать про зовсім інше — «не кризові явища обумовили розгул корупції в державі, а ці кризові явища є наслідком масштабної корупції в нашій країні» [3, с. 60]. Поширення неприпустимих сепаратистських ідей та здійснення АТО, «Кримська криза», зубожіння населення та розширення структури андеркласу тощо — лише посилює деструктивний вплив корупції та є забезпечувальними умовами для її нормального існування в державі, яку вона (тобто, особи, що її об'єктивують) знищує вже тривалий час.

Таким чином, актуальність дослідження феномену корупції та її соціально-правової сутності, значення у контексті теорії кримінології, юридичної психології та соціальної психології є безумовним. Додатково актуалізує вказане той факт, що окреслене питання по сьогодні закономірним чином ще залишається недостатньо дослідженим.

Аналіз наукової літератури та невирішені питання. Вказуючи на недостатність вирішення питання комплексного визначення соціально-правової сутності та значимості корупції українськими науковими колами, слід зробити застереження, що ми в жодному разі не бажаємо применшити ґрунтовний вклад у розв'язання цієї проблеми українських науковців, котрі раніше вже опублікували власні загальні підходи до розуміння сутності та значення вказаного феномену (це, зокрема, В.О. Векліч, В.Д. Гвоздецький,

проф. С.М. Сербогін, М.І. Копитко, Д.П. Красносілецький, М.І. Мельник, В.Є. Скулиш та ін.). Справа у тому, що феномен корупції є вкрай мінливим — він постійно еволюціонує, зокрема, у своєму фактичному виразі. Приміром, польські вчені Анна Робак (Anna Robak) та Марек Чаја (Marek Czaja), аналізуючи феномен корупції, цілком справедливо констатують, що він є «багатогранним та мультиплосщинним явищем, який через зміни стилів життя суспільства піддається постійній еволюції» [4, с. 16]. Відтак, корупція потребує постійного критичного перегляду, зокрема, й у частині її соціально-правової сутності.

Зважаючи на викладене, метою цієї наукової статті є з'ясування соціально-правової сутності та значення феномену корупції. При цьому окреслена мета нами буде досягатись шляхом розв'язання наступних завдань: (1) здійснити етимологічний аналіз поняття «корупція» й крізь призму отриманих результатів, з'ясувати первинну сутність і значення цього явища; (2) визначити сутнісну природу феномену корупції в контексті її об'єктивності, з'ясувавши, чи є генезис цього феномену соціальним або ж природнім.

Методи дослідження. Дослідження соціально-правової сутності та значення феномену корупції ґрунтувалось на тому, що сутність — це «найголовніше, основне, істотне в кому-, чому-небудь; суть, сенс, зміст» [5, с. 1417], а значення — це «громадська, політична, історична і т. ін. вага, роль кого-, чого-небудь; важливість; сутність чого-небудь; зміст» [5, с. 470]. Окрім того, у рамках дослідження застосовувалися теоретичні методи аналізу, синтезу та порівняння. Серед іншого, проведено аналіз різних підходів до розуміння сутності феномену корупції

та детермінації цього явища. Також, при написанні роботи комплексно аналізувалися праці вчених у галузі юридичної психології, соціальної психології кримінології та соціології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначенню поняття корупції присвячено низку досліджень українських та зарубіжних правників, соціологів, економістів, політологів та філософів (З.С. Варналія, В.О. Веклича, В.О. Мандибури, Т.Ф. Burke, М. Czaja, Н. Kostanyan, Т. Kuzio, Ø. Kvalnes, М. Levin, А. Pavroz, А. Robak, G. Satarov, V. Shlapentokh, E.G. Valdés та ін.). Окрім того, аналізуючи актуальні напрацювання, присвячені феномену корупції, академічних кіл правників, економістів, психологів, політологів та соціологів, примітною в них вбачається відсутність ґрунтовних сумнівів з приводу того, що корупція становить значну небезпеку як для державно-владних, так і приватних інтересів, зокрема, будучи вагомим інструментом для підриву національної безпеки країни, адже, як слушно зауважує В.О. Веклич, корупція «фактично дозволяє маніпулювати ресурсами і виробничими потужностями, створюючи незадовільні умови існування як для бізнесу, так і для більшості пересічних громадян, що можна було спостерігати протягом значного періоду незалежності України (як й інших пострадянських країн)» [6, с. 81]. Саме тому, розглядуване негативне соціальне явище, як справедливо зазначає проф. В.І. Литвиненко, щороку приносить значну матеріальну та репутаційну шкоду державно-владним органам та зумовлює їх неефективність. Відтак, обов'язком держави та всього суспільства загалом є здійснення заходів щодо протидії корупції та її негативним наслідкам [7, с. 153]. У зв'язку

із цим, починаючи з 2014 р. та по сьогоднішній день державою продукуються антикорупційні органи. При цьому, хоча мета діяльності суб'єктів протидії корупції полягає в створенні системи дійової й ефективної протидії корупції, в уповільненні темпів зростання корупції, а також у зменшенні її обсягів, виявленні та усуненні причин та умов, що сприяли вчиненню корупційних правопорушень, проте, в практичній дійсності збільшення кількості антикорупційних органів в Україні не зумовлює зниження рівня корупції у цій державі. Навпаки, за останні роки Україна стала однією з найбільш корумпованих держав у світі [8, с. 4002].

1. Етимологічне тло сутнісної природи корупції. Не відкидаючи очевидну доцільність визначення соціально-правової сутності та значення корупції на основі відповідних вітчизняних та зарубіжних здобутків теорії корупції, зауважимо, що найбільш повне дослідження соціально-правової сутності та значення означеного феномену можливе лише на підставі етимологічного аналізу поняття «корупція». Вказане можна пояснити тим, що лише на основі означеного аналізу уможливується більш глибоке дослідження первинної сутності та концептуальної спрямованості цього поняття. При цьому зазначимо, що запропонований підхід до вирішення поставленого завдання, звісно, не є оригінальним. Адже, як зазначає німецька вчена та філософ проф. Карен Йостін (Karen Joisten), кожна зі спроб науковців перекласти цей термін, «одночасно є спробою його тлумачення, завдяки чому надається контур відповідному яскравому явищу» [9, с. 19].

Відтак, здійснюючи етимологічний аналіз поняття «корупція», спершу звернемо увагу на те, що це поняття,

на думку переважної більшості вчених (наприклад, Е. Abdyli, Т.А. Gumerov, В. Schoor, Р. Stein), має давньоримське походження. Власне, це підтверджується тим, що слово «корупція» є поєднанням латинських слів *corruptio* та *-onis*. Зважаючи на це, чилійський вчений проф. Луїс Родрігес Коллао (Luis Rodríguez Collao) з Папського католицького університету Вальпараїсо, вказує, що похідна словесна фраза *corrumpere*, котра є сполученням слів *com* (разом) та *rumpere* (ламати), дозволяє зрозуміти етимологічний підтекст «корупції», адже вказане словосполучення «виражає ідею акту, який змінює стан речей через співучасть або спільну дію двох або більше осіб» [10, с. 341]. Поряд із цим, необхідно зазначити, що такі руйнівні дії, як «пошкодження», «ламання», «розривання» в період Стародавнього Риму позначались словом *rupio*, а слово *raptor*, таким чином, римлянами використовувалось відносно того, хто шкодить, ламає, руйнує відносини чи домовленість. Між тим, термін *erruptio* римляни використовували для того, щоби описати вибух чи руйнівні дії зсередини, а слово *irruptio* — для позначення вторгнення, руйнування або деструктивних дій, що відбуваються ззовні. З іншого боку, як зазначає польська вчена з Краківського економічного університету д-р Яніна Філек (Janina Filek), термін *corruptio* використовувався римлянами для опису, по-перше, псування та забруднення, а, по-друге, для визначення спокушання та хабарництва. Таким чином, у понятті корупції зустрічаються дві сутнісні лінії, основна — пов'язана із руйнуванням (фізичний аспект — розрив, ламання, пошкодження), друга — пов'язана з обманом (моральний аспект — розрив відносин або договору, спокуса). Між

тим, слід звернути увагу на те, що термін *corruptio* містить префікс, значення якого означає певну взаємність, взаємодію та навіть співпрацю. Зважаючи на викладене, термін *corrumpo* означає певний тип руйнації та фальсифікації, спокуси чи ганьби, що здійснюються в межах відносин — хтось когось спокушає, ображає, дає (отримує, вимагає) хабар. Отже, «в одному з первісних значень корупція є суб'єктивною і двоелементною. *Corruptor* — це той, хто руйнує, спокушає, а *corruptus* — той, хто може спокушитися, і тому зіпсований (й у моральному сенсі), продажний, злий» [11, с. 159].

Таким чином, орієнтуючись на первісне сутнісне значення терміну «корупція» (*corruptio*), можемо дійти до наступних висновків: (1) корупція — це феномен, об'єктивований діяннями людей, що спрямовані на задоволення власних інтересів в рамках механізму, що функціонує в інтересах суспільства та держави й фінансується ними, у результаті чого цей механізм «приватизується», а усі потужні способи та засоби забезпечення «Загального блага», як структурні елементи цього механізму, починають використовуватись для досягнення приватних цілей; (2) моральна збоченість (розбещеність) людської істоти — це соціальний феномен, що існує лише в оцінці одними людьми інших скрізь призму пануючого на сьогоднішній час еталону моралі; (3) корупційна поведінка — це поведінка людини, що оцінюється людьми, котрі не вчиняють корупційних діянь (чи не визнають цього, не помічають в своїй поведінці корупційних діянь), як морально збочену поведінку та, відповідно, соціально недопустиму; (4) корупція — це феномен, об'єктивований діяннями людей, котрі засуджуються іншими

людьми та оцінюються ними як такі, що є несправедливими, а також морально збоченими (розбещеними).

2. *Сутнісна природа феномену корупції крізь призму її об'єктивності: соціальна чи природна генеза?* Можна припустити, що люди, які вчиняють корупційні діяння (чим обумовлюють феномен корупції, живлять його та дозволяють встановлювати у суспільстві диктат корупції), та ті, котрі не вчиняли цих діянь (чи вчиняли лише правопорушення, пов'язані з корупцією), взаємно існують в межах одного світу, суспільства, утім не поділяють одну й ту ж саму реальність, у тій чи іншій мірі по-різному розуміючи, серед іншого, сутність суспільства, держави й процесів у них, а також свою роль й роль інших людей у цих процесах. Тобто, можна вести мову про різницю способів існування людей: просоціальний та проіндивідуальний (хоча вони не є суто антагоністичними).

Приймаючи до уваги основоположні позиції щодо розуміння «світу» проф. С.Л. Рубінштейна [12, с. 264, 295] та проф. Г.С. Батищева [13, с. 85–87], можемо дійти думки, що сучасна людина спроможна панувати над логікою свого існування, визначати пріоритети моделі існування. Утім, з вказаним можна погодитись лише частково. Будучи прибічником ідеї детермінованості поведінки людини та людської свідомості зовнішнім світом, в якому людина, не стаючи поруч з предметом, є предметом, котрий лише починає сьогодні розуміти свою предметність, можемо припустити, що уся ця сукупна детермінація створює «первинний контекст» (інакше — «некритичний контекст») поведінки людської істоти (моделює характер, рамки та вторинні закономірності поведінки людини, її цілепокладання й життєві

прагнення). «Первинний контекст» поведінки визначає для людини придатність того чи іншого способу існування, а вже у межах «вторинного контексту» (також, його можна назвати «критичний контекст») поведінки людської істоти, придатність існування людини піддається критиці індивіда (при цьому сама критика сформована переважно у межах первинного контексту та зовнішнього впливу на людину; тому, цілком закономірно, що первинний контекст є домінуючим особливо тоді, коли людина повинна вчинити так, як це продиктовано зовнішнім впливом, але цього зовнішнього впливу в належній потужності в конкретному випадку недостатньо чи він відсутній взагалі), а, відтак, цей індивід або обирає, або відхиляє потенційну поведінку, продиктовану «первинним контекстом». При цьому, «вторинний контекст» поведінки досить часто коригується «третинним контекстом» (тобто, «ситуаційним контекстом»; його ми раніше описували в якості феномену «прозерпінне потрясіння» (*Proserpina shock*) [14, с. 52–53]). Вказана позиція є важливою у контексті питання, яке ми досліджуємо, адже дозволяє зрозуміти сутність корупції, як віддзеркалення не суто психофізіологічної активності людини, а саме як звичайний прояв природи людини, що засуджується суспільством — неприродним для людської істоти способом існування.

Окреслене ми пояснюємо тим, що корупція — це феномен, обумовлений симбіозом природного та соціального життя: цей феномен за своєю сутністю є, з одного боку, соціально обумовленим, а, з іншого — обумовленим природою людини (корупція народжується в суспільстві завдяки природній логіці поведінки людинки, що пристосована у суспільстві).

В окресленому сенсі звернемо увагу на припущення про онтологічний статус корупції, що було сформульоване російською вченою-психологом О.В. Ванновською. Вчена припускає, що «ми, скоріше за все, маємо справу з явищем, що володіє онтологічним статусом, адже воно стало органічною частиною загальнокультурного стилю життя багатьох людей. А це означає, що цей стиль життя об'єктивний, його не можна штучно створити, відтворити, вибрати як готову систему форм, котру можна переносити в будь-яку соціокультурну ситуацію, він виступає в якості моделі, якогось закону або правила, способу поведінки або ідентифікації суб'єкта культури» [15, с. 55]. Утім, з цим припущенням погодимось лише частково, зокрема, тому що корупція може викликатись до життя штучно та використовуватись в стратегічних цілях. Що ж стосується загальності корупції, то, слід визнати той факт, що корупція відома усім суспільствам, а так само, в тій чи іншій мірі — усім людським істотам.

У доповіді «Корупція як найбільш руйнівна зброя» [3], ми наголошували на тому, що розглядуваний феномен є універсальним, поширеним у всьому світі, утім, фактичний вияв корупції та її вплив у різних суспільствах є цілком очевидно неоднаковим. Розбещення суспільства корупцією та корупційне руйнування держави залежить від контексту, в якому встановлюється верховенство корупції. Зокрема, завершення Холодної війни стало початком періоду жахливого хаосу у багатьох державах світу, в котрих, як зазначає австралійський вчений ад'юнкт-проф. Джон Макфарлан (John McFarlane), добре врядування було замінено анархією (держави колишнього СРСР і колиш-

ньої Югославії), міжобщинна гармонія була зруйнована міжетнічними конфліктами й актами геноциду (Руанда та Боснія) тощо [16, с. 131–132]. Між тим, наголосимо, що перераховані Макфарланом обставини тісно пов'язані із корупцією — вони обумовлені нею та/або ж нею посилені. Більш того, руйнівний вплив корупції проявляється не лише у дестабілізованих державах (в яких мають місце соціально-економічні, політичні чи інші кризові явища), адже корупція є надзвичайно агресивним соціально-економічним і політичним злочином, котрий має численні фактичні прояви [див.: 8] та паразитарним чином впливає абсолютно на усі уряди, державні органи, підприємства, благодійні організації та громадян по всьому світу.

Фактично підтверджує сформульовану нами позицію, зокрема, американський вчений Фейсаль Хан (Feisal Khan). Розглядаючи поширення корупції у Пакистані, вчений наголошує: в академічних колах наразі загальноприйнятою є думка про те, що найбільш небезпечною загрозою для Пакистану є зростаюча сила ісламських фундаменталістів, що кидають виклик її легітимності. Утім, насправді, не це знесилює пакистанську владу, а постійне послаблення управлінського потенціалу пакистанської держави дозволяє фундаменталізму оскаржувати легітимність влади. Ця проблема, на думку вченого, суттєво посилена корумпованістю легітимної пакистанської влади [17, с. 219–220]. Як вбачається, зауваження Хана відносно ситуації у Пакистані є досить близькими й для сьогочасної України, в якій корупція, на що ми вже неодноразово наголошували, знищує державу та, безумовно, знищить її в повній мірі у тому разі, якщо влада, що потопає в корупції, не буде проти-

стояти цьому явищу. Вказане підтверджується тим, що досвід України та зарубіжних держав (щонайперше нестабільних держав; попри вдавану заборону корупції та широке здійснення антикорупційної політики [див., напр.: 18, с. 335–338]) демонструє абсолютну неспроможність влади протистояти іншим загрозам держави, щонайперше у зв'язку із корупційною зацікавленістю в існуванні цих загроз (про це свідчать, як ми вже зазначали, численні докази корупції в оборонній сфері тощо), робить державу та суспільство безсилим перед деструкційним впливом корупції (тут, на нашу думку, діє принцип «найбільш ефективна корупція можлива під час війни та розпаду держави»), а, відтак, й перед іншими військовими, економічними, соціально-політичними та культурними загрозами існуванню держави та цілісності суспільства.

Поряд із тим, звернемо увагу на те, що вчені, досліджуючи проблематику соціально-правової сутності та значення корупції або доходять до близьких викладеній нами позиції (про симбіотичну природу корупції — природну та соціальну) думок, або ж, не розглядаючи вказану сутність у відповідному контексті, вказують на певні парадокси феномену корупції. Зокрема, д-р Я. Філек наголошує на тому, що корупція належить до групи соціальних явищ, котрі іноді називають парадоксальними. Зокрема, «парадоксальний характер цього явища полягає в протиріччі почуттів, які воно викликає». Вчена пояснює це тим, що, з одного боку, «члени су-

спільства супроводжуються переконанням у повсюдності цього явища, що обумовлює їх сильне занепокоєння та навіть страх, а з іншого ж боку, в соціальному просторі можна зустрітись з деякою вражаючою соціальною пасивністю, що дозволяє цьому явищу продовжувати поширюватися (незважаючи на спротив і страх, який воно викликає)». Відтак, «як суспільство ми боїмося корупції, але ми мало що робимо, щоб усунути це явище» [11, с. 158].

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження, можемо дійти висновку, що повноцінне з'ясування сутності та значення феномену корупції можливе лише у разі відходу від невиправдано наївного, інфантильного розуміння природної та соціальної сутності людини, її можливостей у соціальному житті. Саме тому, з'ясувавши той факт, що людина вчиняє корупційні діяння, щонайперше тому, що вона є людською істотою, психофізіологічні особливості якої сприяють діяти в межах корупційної логіки та, відповідно, корупційної моделі поведінки, у подальшому можна буде вибудовувати антикорупційну політику держави саме, спираючись не на ефемерні підходи до детермінації корупційної поведінки ззовні, а зсередини. Утім, це не означає, що зовнішніми факторами впливу на свідомість людини в контексті питання, що розглядається, слід безапеляційно нехтувати, адже, ці фактори, звісно, відіграють важливу допоміжну роль — дозволяючи «розкритися» корупційній природі людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заросило В.О., Гладкий В.В. Хабарництво як базисна форма прояву корупції // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 16. С. 116–132. DOI:10.5281/zenodo.1465480.
2. Stankiewicz W. Proces integracji Ukrainy z Unią Europejską // Nowa Polityka Wschodnia. 2013. Nr 2(5). S. 27–53.
3. Гладкий В.В. Корупція як найбільш руйнівна зброя // Вища освіта — студентська наука — сучасне суспільство: напрями розвитку: матеріали Міжнар. студ. наук.-практ. конф. (Київ, 20 квітня 2018 р.). Київ: Вид-во ПВНЗ «МНТУ ім. акад. Ю. Бугая», 2018. С. 59–61.
4. Robak A., Czaja M. Korupcja — zarys istoty zjawiska // Postawy wobec korupcji w samorządzie terytorialnym / red. nauk.: A. Turska-Kawa, M. Czaja. Katowice: Fundacja Akademska IPSO ORDO, 2015. S. 9–18.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Веклич В.О. Питання щодо удосконалення соціального партнерства бізнесу у напрямку боротьби з корупцією // Участь молоді у розвитку економіки та суспільства України: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірант. та молод. учен. (Київ, 24–25 березня 2016 р.). Київ: Вид-во НУХТ, 2016. С. 81–83.
7. Литвиненко В.І. Напрями адміністративно-правової протидії корупції в Україні // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право. 2015. № 1(1). С. 152–158.
8. Hladky V. The Manifestation of Corruption in Eastern Europe // Path of Science. 2018. Vol. 4, No 1(30). P. 4001–4012 DOI:10.22178/pos.30–5.
9. Joisten K. Vom Zerreißen und Stürzen. Ein Versuch zur corruptio humana // Korruption. Interdisziplinäre Zugänge zu einem komplexen Phänomen / V. von Nell, G. Schwitzgebel, M. Vollet (Hrsg.). Verlag: Deutscher Universitäts, 2003. S. 19–30. DOI:10.1007/978-3-322-81310-7_2.
10. Collao L.R. Delimitación del concepto penal de corrupción // Revista de Derecho de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso. 2004. № 25. P. 339–359. DOI:10.4151/ISSN.07186851-Vol.0-Num.25-Fulltext.559.
11. Filek J. Polski trójkąt korupcyjny // Annales: etyka w życiu gospodarczym. 2006. Vol. 9, Nr 1. S. 157–171.
12. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. Москва: Изд-во «Педагогика», 1973. 423 с.
13. Батищев Г.С. Деятельностная сущность человека как философский принцип // Проблема человека в современной философии. Москва: Изд-во «Наука», 1969. С. 73–144.
14. Гладкий В.В. Бедность, нищета и криминализация общества // Актуальные научные исследования в современном мире. 2017. № 6(26), Ч. 6. С. 35–55. DOI:10.5281/zenodo.572330.
15. Ванновская О.В. Проблема коррупции в психологической феноменологии // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 12: Психология. Социология. Педагогика. 2009. № 3-2. С. 54–62.
16. McFarlane J. Transnational crime: corruption, crony capitalism and nepotism in the twenty-first century // Corruption and Anti-Corruption / P. Larmour, N. Wolanin (ed.). Adelaide: Griffin Press, 2013. P. 131–145. DOI:10.22459/cac.03.2013.08.
17. Khan F. Corruption and the Decline of the State in Pakistan // Asian Journal of Political Science. 2007. Iss. 2. P. 219–247. DOI:10.1080/02185370701511644.
18. Гладкий В.В. Заборона непотизму в Україні // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 грудня 2018 р.): у 2 ч. Київ: Вид-во Нац. академ. внутр. справ, 2018. Ч. 2. С. 335–338. DOI:10.5281/zenodo.2526394.

Гладкий В.В.

Сущность и значение феномена коррупции.

Аннотация. Феномен коррупции, как известно, характерен практически для всех сфер жизнедеятельности человека. При этом, тотальное господство коррупции в государстве достигается за счёт стратегического распространения данного явления в институтах, призванных предотвращать и противодействовать коррупции, т. е. теми институтами власти, которым государство и общество оказывает чрезвычайно высокое доверие, предоставляя соответствующие публичные властные функции. В то же время, признавая коррупцию в качестве одного из наиболее опасных явлений, обусловленных человеком, современное украинское общество представляется крайне толерантным к взяточничеству — базовой форме коррупции, а также достаточно терпимо относится к другим формам проявления коррупции. Критически анализируя этимологический фон коррупции, её социально-правовую природу, автор утверждает, что очерченный парадокс скрывается в конфликте натуральной и социальной природы коррупционеров, которые определяют сущность и значение феномена коррупции.

Ключевые слова: господства коррупции, детерминация коррупции, коррупция, природа человека, психология коррупции, социальная патология, сущность коррупционера, феномен коррупции.

V. Hladky

Essence and value of the phenomenon of corruption.

Summary. The phenomenon of corruption, as we know, characterizes almost all the spheres of human activities. In this, the total domination of corruption within the state is being achieved through the strategic expediency of this phenomenon at institutes aimed at avoiding and counteracting the corruption, that is, by those authority institutes, which are being provided with an extremely high confidence by the state and society while granting with the appropriate public functions. At the same time, while recognizing corruption as one of the most dangerous phenomena caused by the human, the modern Ukrainian society is very tolerant of bribery — the basal form of corruption. The author argues that the pointed paradox is hidden within the conflict of the natural and social nature of corruptionists, who determine the essence and value of the phenomenon of corruption.

While investigating critically the etymological essence of the corruption phenomenon, as well as the social and legal one, the author concludes that the fully-fledged determination of the essence and role of the corruption phenomenon is possible only in case of avoiding an unjustifiably naive, infantile understanding of the natural and social nature of a human, his opportunities in social life. That is why, after establishing the fact that the person commits corruption activities because, first of all, he is a human being with those psychophysiological features that facilitate acting in terms of corruption logics and, relatively, the corruption behavior model, it will be possible in the future to construct the state anti-corruption policy, based not on ephemeral approaches to the determination of corrupt behavior from outside, but from inside. However, this does not mean that external factors influencing human consciousness in the context of the issue under consideration should be categorically ignored, because these factors, certainly, play an important supporting role — they allow to “uncover” the corrupt nature of a person.

Keyword: cause of corruption, corruption, determination of corruption, essence of corruptor, human nature, phenomenon of corruption, psychology of corruption, rule of corruption, social pathology.